

Langs de IJssel, tussen Deventer en Zwolle, ligt het dorp Wijhe. Een onderwijzer met vooruitziende blik stichtte hier in 1971 een heemtuin waar hij de bedreigde IJssel flora bijeen bracht. De reden hiervoor was een aankomende dijkverzwaring. Inmiddels staat er een nieuwe dijkverzwaring gepland maar in heemtuin Veermans Hof gedijt de IJssel flora nog steeds.

Juni in de heemtuin
(Foto: Annet van der Veen)

Een toevluchtsoord voor streekplanten

Tekst: Machteld Klees

De IJssel levert een klassiek rivierenlandschap, met brede uiterwaarden en fraaie, vaak vrijstaande bomen. Op veel plekken stappen ooievaars rond. De bodem van het IJsseldal is heel divers, net als de plantengroei. Dat heeft te maken met de ontstaansgeschiedenis. Twee IJstijden speelden hierin een rol. In de voorlaatste ijstijd (het Saalien) lag er een dikke ijskap over Noord-Nederland. Het ijs schoof grond voor zich uit en aan het uiteinde ontstonden diverse lobben. Deze vormden de huidige Veluwe en Sallandse Heuvelrug. Ertussenin ontstond een laagte. Bij de laatste IJstijd (het Weichselien) lag hier geen ijs, maar was het wel koud en stormachtig. In dat barre klimaat werd in Oost-Nederland veel zand (dekzand) afgezet, ook in de eerder gevormde laagte. Een belangrijk deel van de huidige Achterhoek waterde af op dit gebied, pas rond het begin van de jaartelling ontstond de verbinding met de huidige Rijn. Zonder dijken kon het water alle kanten op en nam op z'n reis bodemdeeltjes mee. Waar het water snel stroomde bleef alleen het grove grind en zand liggen, naar-

Entree (Foto: Machteld Klees)

mate het water rustiger stroomde konden de fijnere kleideeltjes bezinken. Ook ontstonden oeverwallen, stroomruggen en rivierduinen. Later, vanaf de middeleeuwen, toen er dijken gebouwd werden, werd de rivier flink getemd. Vrijwel ieder jaar is er hoogwater, meestal in de winter en een enkele keer in de zomer. De uiterwaarden lopen vol en naast een klein laagje slib neemt het water ook zaden van planten mee. Deze diversiteit geeft ook een gevarieerde plantengroei. De plantengroep, karakteristiek voor de grote rivieren, wordt stroomdalflora genoemd.

Planten redden

Jan Veerman was onderwijzer in Wijhe en voorzag in de jaren '60 dat met de op stapel staande dijkverzwaring veel van de rijke flora zou verdwijnen. Met zijn leerlingen bracht hij plaggen met begroeiing in veiligheid. Vervolgens onderhandelde hij met de gemeente om een stukje grond waar deze, voor de IJsselstreek typische plantengroei, bewaard kon worden en waar publiek ervan kon genieten. Zo ontstond in 1971 heemtuin IJsselflora. Behalve voor de IJsselflora maakte hij ook ruimte voor stinzenplanten en kweekte hij wat cultuur-

Weidegeelster

Heggenrankbij

Besanjelier

(Foto's: Machteld Klees)

planten in een apart hoekje. Jan Veerman overleed in 2015 maar nog altijd draagt dit stukje zijn naam: 'Het tuintje van Jan'. Later werd de heemtuin uitgebreid met een stukje grond van het naastgelegen verzorgingshuis. Hier groeien eetbare planten, verplanten, vlinderplanten en sinds kort een voedselbosje. Zo is er ook buiten de bloeitijd van de inheemse planten veel te zien. De tuin is nu zo'n 1800 m² groot, bevat veel kleine biotoopjes en ligt midden in Wijhe. In 1996, toen de tuin 25 jaar bestond, is de naam van

de tuin veranderd in 'Veermans Hof IJssel flora'.

IJssel flora

De basis van de heemtuin is nog steeds de IJssel flora. In kleine biotopen groeien de soorten van dijken en rivierduinen maar ook van de nattere delen van de uiterwaarden. Op de hogere delen bloeien veldsalie, trilgras, beemd-kroon, kleine ruit en cipreswolfsmelk. In het natte deel vind je adderwortel, gele lis, leverkruid maar ook poelruit, rivierkruiskruid en vale-

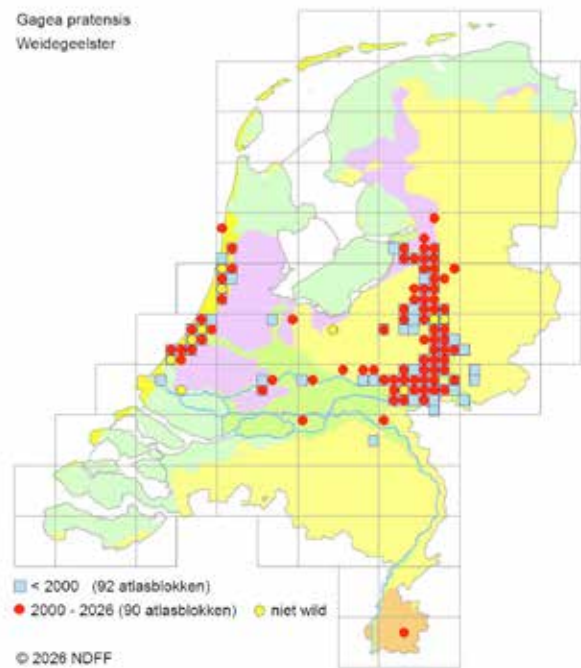
riaan. In de bomen groeit een enorme, 50 jaar oude bosrank, die nog uit de begintijd dateert.

Bijzonderheden

Drie bijzondere soorten die je langs de IJssel en in de heemtuin kunt aantreffen zijn heggenrank, besanjelier en weidegeelster. Heggenrank heeft een specifieke bezoeker, de heggenrankbij. Deze bij verzamelt stuifmeel op de mannelijke planten (heggenrank is tweehuizig) waarmee het nestje voorzien wordt van voedsel. Later zullen de groei-

Vrijwilligers aan het werk (Foto: Annet van der Veen)

Verspreidingskaart weidegeelster (Bron: verspreidingsatlas NDOFF)

ende larven het stuifmeel verorber. Eind mei, begin juni, als de heggenrank bloeit, vliegt dit bijzondere bijtje in de heemtuin rond. Besanjelier komt maar mondjesmaat in het rivierengebied voor. Het is een anjerachtige, met bijzonder gevormde bloemen in een opgeblazen kelk. De slappe plant heeft andere struiken nodig als steun. Hier in de heemtuin groeit hij over de grond. Deze zeldzaamheid is hier goed te bekijken. Voor de derde soort moet je vroeg in het jaar zijn. Weidegeelster is een inheems bolgewasje dat al in maart bloeit. Het verspreidingsgebied volgt voor een belangrijk deel het IJsseldal.

Organisatie

Sinds 1991 is het beheer van de tuin ondergebracht bij de plaatselijke IVN-afdeling, voorheen 'De Grutto', nu IVN Olst-Wijhe. Een werkgroep binnen de IVN-afdeling beheert de heemtuin. De contacten met afdeling en gemeente zijn goed, ook de subsidies en overige financiering lopen via de IVN-afdeling.

Flinke vrijwilligersgroep

In de tuin werken twee groepen vrijwilligers, op woensdagavond in het inheemse deel en op donderdagochtend in het cultuurdeel, in totaal zijn zo'n 20 vrijwilligers actief. Een van hen is Annet van der Veen. Van jongs af aan dol op plantjes, is ze sinds 2006 in de tuin actief en coördineert het geheel. Vrijwilliger Jeanette van der Heuvel tuinierde haar hele leven en koos voor wonen in het aangrenzende verzorgingshuis Het Weijtendaal vanwege de heemtuin. Het gaf haar de mogelijkheid om te blijven tuinieren. Vanaf haar appartement

De heemtuin vanaf het aangrenzende verzorgingshuis (Foto: Annet van der Veen)

heeft ze ook mooi overzicht over de tuin. Met veel plezier werkt ze in het cultuurdeel. Je vindt hier onder meer een akkertje met verschillende granen, verplanten, eetbare planten, vlinderplanten en als nieuwste ontwikkeling een klein voedselbosje. Hiermee blijft de tuin, ook in de nazomer als veel inheemse planten zijn uitgebloeid, aantrekkelijk. Sytze Schippers werkte als kantoorboekhandelaar en kwam na zijn pensioen in de heemtuin terecht, een nieuwe ervaring. Als hij iets even niet weet verklaart hij: "Maar ik weet alles van vulpennen." Elke vrijwilliger neemt eigen vaardigheden mee; de een klust en schildert, de ander werkt in dat deel van de tuin dat het beste bij hem of haar past. Samen maken ze de tuin tot een geheel.

Vrome hoekje

Een goed verhaal blijft beter hangen dan alleen de naam van een plant. Daarom is er veel aandacht voor het vertellen van verhalen tijdens rondleidingen. Zo geven de 'Dieren-

tuin', waar planten met dieren-namen verzameld worden en het 'Vrome hoekje' met religieuze planten altijd wel gespreksstof. Ook is de tuin voorzien van naam bordjes en QR-codes. Om vrijwilligers te helpen met het vertellen over de tuin is er een uitgebreid handboek, dat regelmatig aangepast wordt. Hierin is meer te lezen over het ontstaan van de tuin, het omliggende landschap, het beheer en de planten. Ook zijn er veel anekdotes in te vinden. Zo kan er jaarrond een goed verhaal verteld worden.

Meer informatie

www.ivn.nl/afdeling/olst-wijhe/heemtuin/ Hier is een folder te downloaden en is het filmpje te zien dat Maria Kolossa (Streektuinen) over de heemtuin maakte. Ook is hier het handboek te vinden.

Veermans Hof IJssel flora ligt aan de Stationsweg - De Bongerd, vlak naast de kerk en vijf minuten lopen vanaf station Wijhe. Het hele jaar geopend.